

TIL HVILE MELLEM ARBEJDSTIMERNE - 1700-TALLETS LANDSTEDER I KØBENHAVNS OPLAND

Ulla Kjær

Nordisk Slots- og Herregårdssymposium 2019

Nordsjælland, udsigt fra Høje Sandbjerg. Wikimedia.

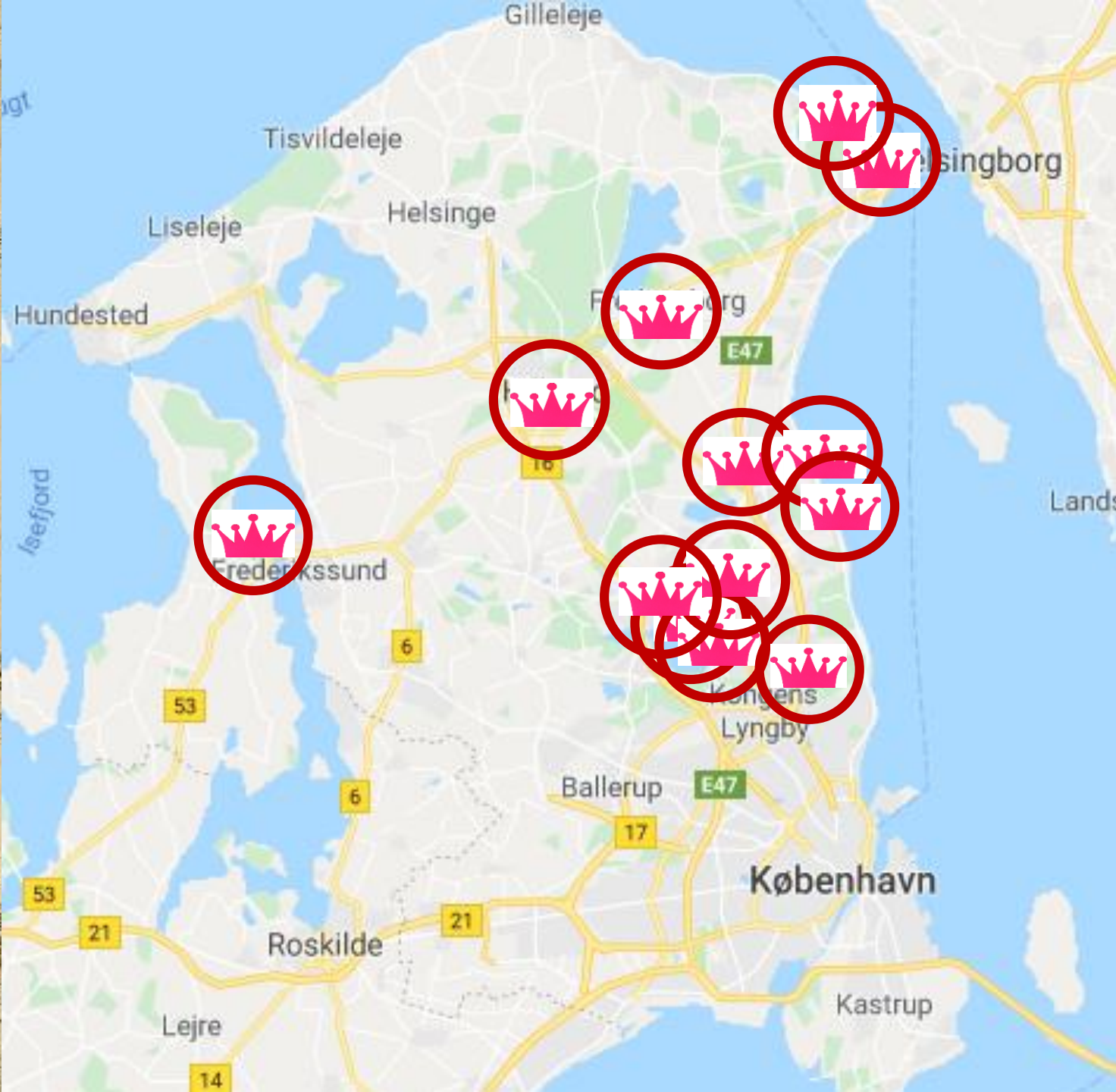

Konturkoloreret
kobberstik, falset under
det Kongl. Videnskabers
Societets Direction ved
rigtig Landmaaling
optaget og ved
trigonometriske samt
astronomiske Operationer
prövet reduceret og
tegnet af Caspar Wessel
Aar 1768, stukket af
Defehrt 1771.
Kortet er nr. 2 af Det
Kongelige danske
Videnskabernes Selskabs
Atlas over Kongeriget
Danmark og
Hertugdømmet Slesvig,
de 24 kort er udarbejdet
1766 - 1841. Kobberet er
brugt til trykning sidste
gang i 1943.
Det kongelige Bibliotek

I Nordsjælland er naturen i sjælden grad formet af kulturen – især kongens og hoffets kultur.

Før Reformationen i 1536 ejede den katolske Kirke ca. 30% af den nordsjællandske jord og kongemagten andre 30%.

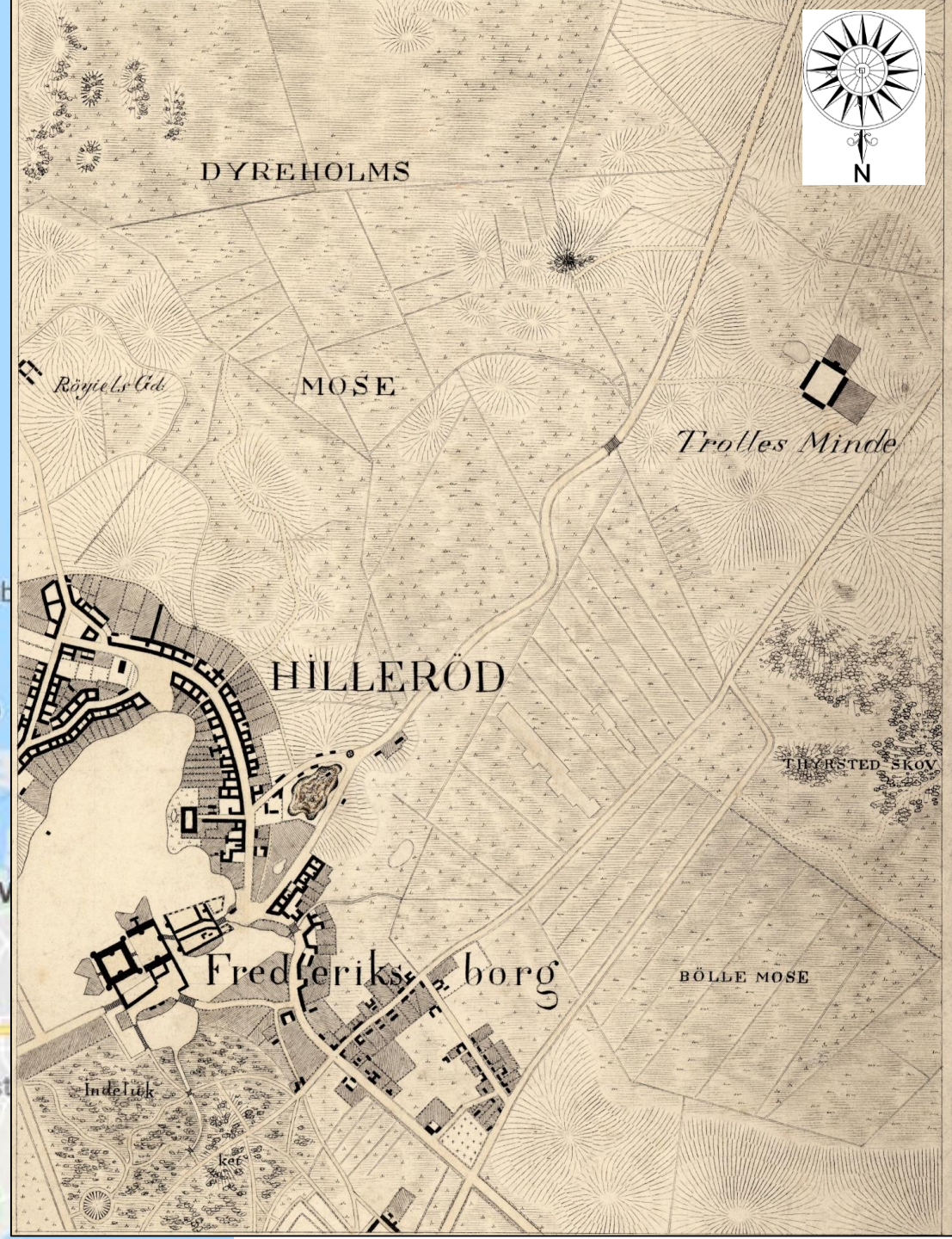

I Nordsjælland er naturen i sjælden grad formet af kulturen – især kongens og hoffets kultur.

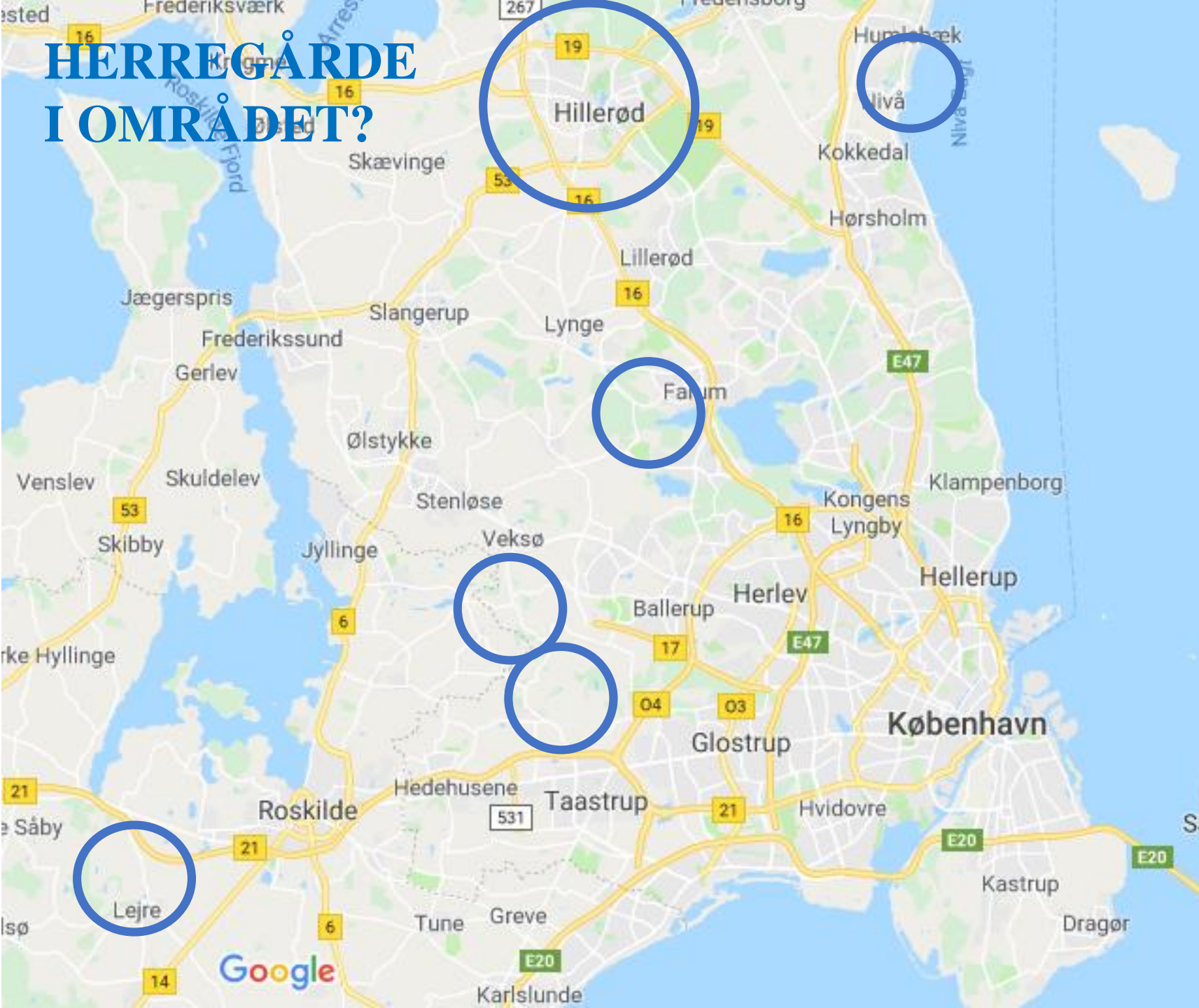
Før Reformationen i 1536 ejede den katolske Kirke ca. 30% af den nordsjællandske jord og kongemagten andre 30%.

Efter Reformationen overtog kongen Kirkens jord – og byggede slotte og lysthuse med arbejdskraft leveret af bønderne på kongens ejendomme. Med Enevældens indførelse i 1660 slog kongen og hoffet sig fast ned i København, og embedsmænd og andre med tjeneste i København gjorde som kongen og fandt deres frirum i umiddelbar nærhed af deres arbejde.

HERREGÅRDE I OMRÅDET?

HERREGÅRDE I OMRÅDET?

Cathrineberg: Før Reformationen under hhv. Hvideslægten og Roskildebispens, efter Reformationen til Kronen, der solgte det til rigskansler Axel Urne 1542.

Edelgave: Før Reformationen under Axel Pedersen Thott, efter Reformationen mageskiftet til Kronen, der forærede det til rigsadmiral Henrik Bielke 1661.

Farumgård: Før Reformationen under Roskildebispens, derpå, også efter Reformationen, bolig for lensmænd. Af Kronen foræret til biskop Hans Svane 1666.

Ledreborg: Før Reformationen kongeligt len, efter Reformationen af Kronen skænket til rentemester Henrik Müller til gengæld for dennes kolossale økonomiske hjælp 1640'erne ff.

Krogerup: Før og efter Reformationen privatejet. Kronen sikring af ejerskabet for Hans Rostgaard 1661.

Clark & Pinset.

THE
L I F E
AND
STRANGE SURPRIZING
ADVENTURES

OF
ROBINSON CRUSOE,
OF *YORK,* MARINER:

Who lived Eight and Twenty Years,
all alone in an un-inhabited Island on the
Coast of *AMERICA,* near the Mouth of
the Great River of *ORONOQUE;*

Having been cast on Shore by Shipwreck, where-
in all the Men perished but himself.

WITH
An Account how he was at last as strangely deli-
ver'd by *PYRATES.*

Written by Himself.

L O N D O N:
Printed for *W. TAYLOR* at the *Ship in Pater-Noster-*
Row. *M D C C X I X.*

**Gud skabte landet
og mennesket byen**

(William Coyper (1731-1800))

**Mennesket er født frit
og det er overalt i
lænker:**

**Dets største problem
er den kultur, som det
selv har skabt**

(Jean-Jacques Rousseau (1712-78))

Hvert århundrede har sit
særpræg – vores er friheden

—
Denis Diderot (1713-84)

ENCYCLOPÉDIE,
O U
DICTIONNAIRE RAISONNÉ
DES SCIENCES,
DES ARTS ET DES MÉTIERS,
PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.

Mis en ordre & publié par M. *DIDEROT*, de l'Académie Royale des Sciences & des Belles-Lettres de Prusse; & quant à la PARTIE MATHÉMATIQUE, par M. *D'ALEMBERT*, de l'Académie Royale des Sciences de Paris, de celle de Prusse, & de la Société Royale de Londres.

*Tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris!* HORAT.

TOME PREMIER.

A PARIS,

Chez { *BRIASSON, rue Saint Jacques, à la Science.*
DAVID l'aîné, rue Saint Jacques, à la Plume d'or.
LE BRETON, Imprimeur ordinaire du Roy, rue de la Harpe.
DURAND, rue Saint Jacques, à Saint Landry, & au Griffon.

M. DCC. LI.

AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

Antoine Watteau: "Kærlighedens fest", ca. 1719

Gemäldegalerie Alte Meister, Dresden. Efter Wikimedia Commons

Jens Juel: "Baronesse Matilda Guiguer de Prangins i sin park ved Lac Léman", 1779

Statens Museum for Kunst, København. Public Domain

DE LA
DISTRIBUTION
DES
MAISONS DE PLAISANCE.
ET DE LA
DECORATION
DES EDIFICES EN GENERAL.

Par **JACQUES-FRANÇOIS BLONDEL.**

Ouvrage enrichi de cent soixante Planches en taille-douce, gravées par l'Auteur.

TOME PREMIER.

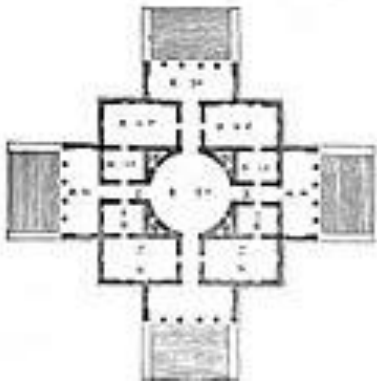
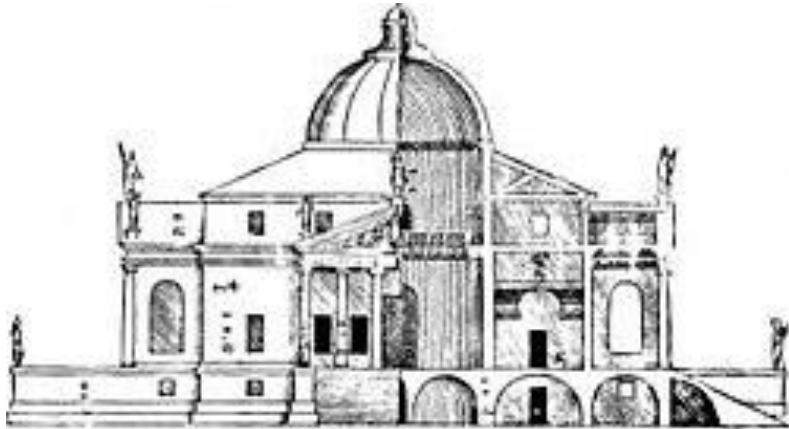
A PARIS, RUE DAUPHINE,

Chez **CHARLES-ANTOINE JOMBERT**, Libraire du Roy
pour l'Artillerie & le Génie, à l'Image Notre-Dame.

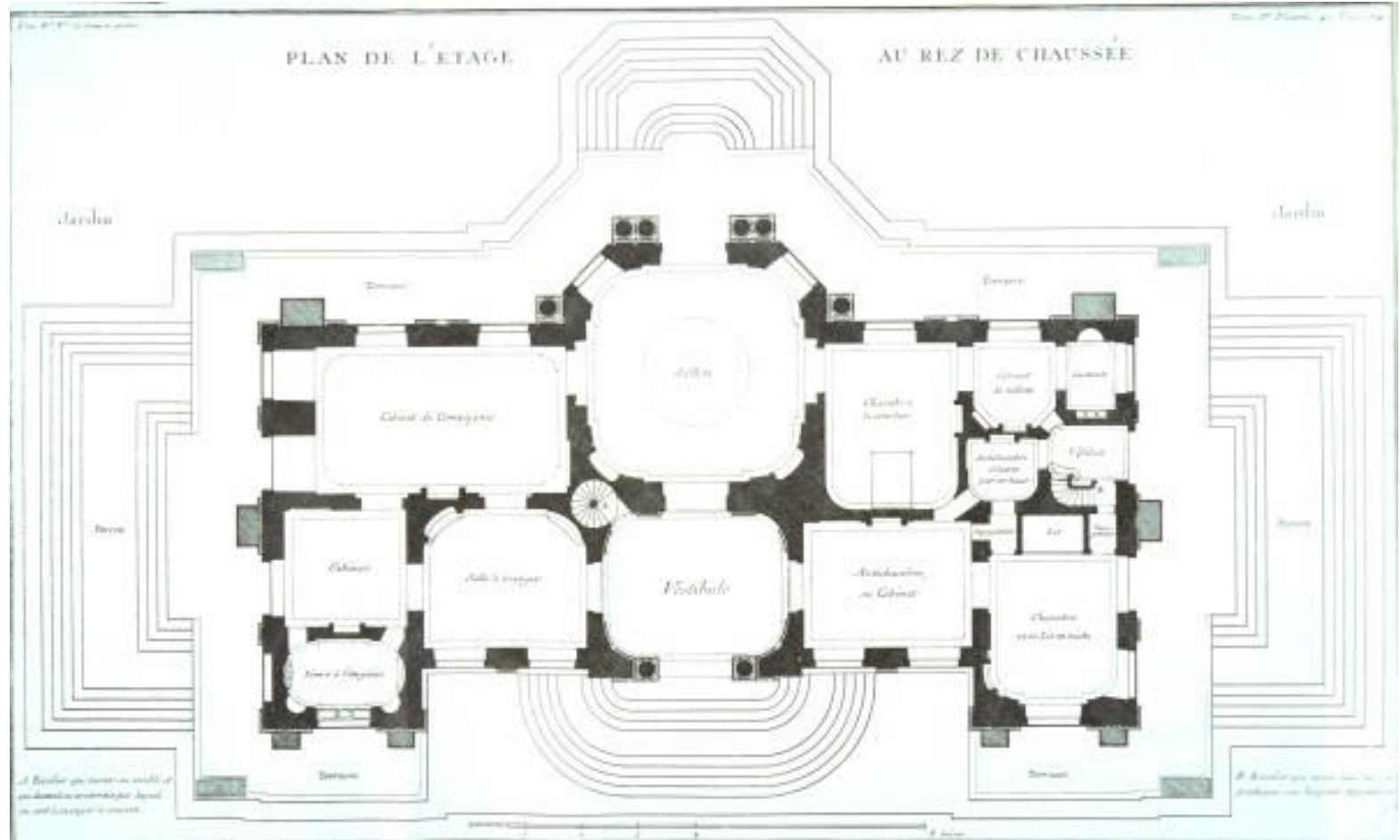
M. DCC. XXXVII.

AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

Jacques-François Blondel (1705-74), arkitekt

Andrea Palladio: Villa Rotonda, 1592

Jacques-François Blondel: En grundplan til et lille landsted.
Fra *Maisons de plaisance*, Paris 1737-38, bd. 1, pl. 40.

Tredive 1700-
tals-
landsteder:

Definition?
Ikke alle er
bevaret i
deres 1700-
talsskikkelse.

Hvem opførte
dem?

Bakkehuset: entreprenør J.C. Conradi o. 1765 (ejer efter Johan Ludvig Holstein-Ledreborg)

Bernstorff: udenrigsminister (chef for Tyske Kancelli) J.H.E. Bernstorff 1759ff.

Brede: etatsråd Peter van Hemert, ejer af Brede Værk, 1795

Carlsminde: overkrigskommissær J.C. Kersting og kattuntrykker P. Wasserfall o. 1770

Christiansholm: forretningsmand Just Fabritius o. 1750

Dronninggård (opr. Dronning Sophie Amalie 1661): forretningsmand Frédéric de Coninck 1782-83

Enrum: justitsråd, kasserer ved Partikulærkassen G.C. Jacobi o. 1740

Folehavegård: kammerherre, senere viceadmiral Conrad von Schindel o. 1765

Frederiksdal (opr. Frederik III 1669): udenrigsminister (chef for Tyske Kancelli) J.S. Schulin 1744-45

Friboeshvile: apoteker August Günther 1756-57

Frydenlund (opr. grev Frijs, så Kronen): hofsekretær og eventyrer C.A. Bohmann 1793ff.

Gramlille: opr. vandmølle - ambassadør Abbé Lemaire o. 1750

Hellerup: kommandørkaptajn Chr. Conigh 1759ff.

Holtegård (opr. kgl. fæstegård): generalbygmester Lauritz de Thurah 1755-58

Kokkedal: gehejmeråd, lensgreve C.A. Berckentin 1746ff.

Kulhus: Brødrene Johannes og Johan Vilhelm Colsmann o. 1770

Ludvigsminde: landinspektør og værelsesudlejer J.J. Berner 1769ff.

Marienburg: Kommandørkaptajn Olfert Fischer d.æ. 1745, forretningsmand Gysbert Behagen o. 1765-82

Møllmans gård: klædekræmmer Magnus Møllmann o. 1750

Nærumgård: kancelliråd, amtsforvalter F.L. Lemvigh 1756ff., grosserer Peter Borre o. 1775

Rolighed (opr. voksblegeri): storkøbmand, skibsreder C.A. Fabritius de Tengnagel o. 1770

Rungstedgård: (opr. toldgård i forb. m. kro): grevinde C.C.F. Castell Remlingen, enke efter rigsgreve C.G. Stolberg o. 1770

Schæffergården (opr. kgl. jærgård): hofsnedker Diderich Schæffer o. 1760

Skodsborg: Judithe von Murell, enke efter vinhandler Mathias Abbestee 1729

Sophienholm: generalpostdirektør Theodor Holm 1767ff.

Sorgenfri (opr. Christian V's halvbroder U.F. Gyldenløve): grev Carl Ahlefeldt o. 1702ff. (siden atter Kronen)

Spurveskjul: tømmerhandler C.H. Gustmeier o. 1740

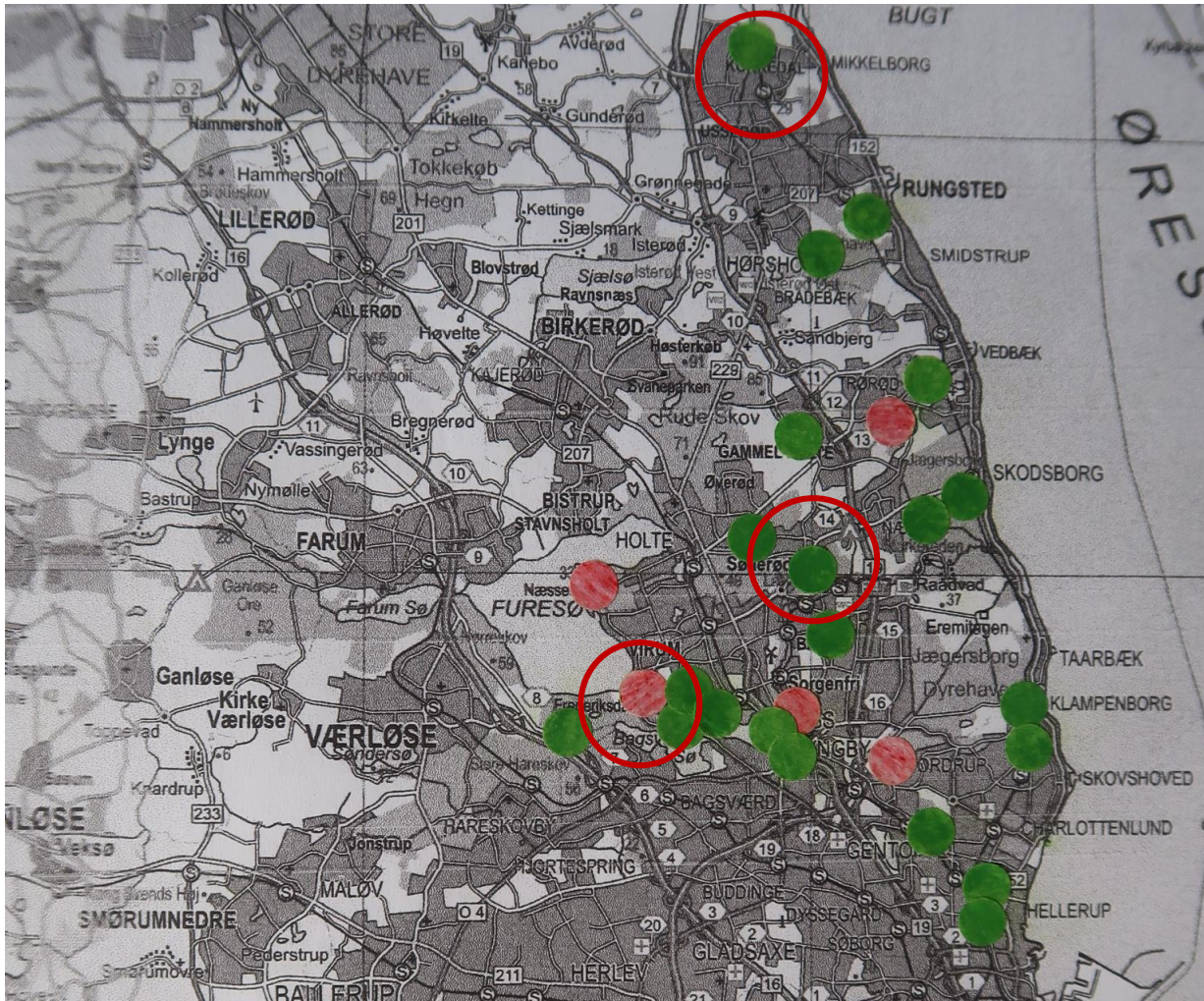
Søholm: kasserer ved Asiatisk Kompagni Jacob Holm o. 1775

Søllerødgård: marineminister, generaladmiralløjtnant, grev Frederik Danneskiold-Samsøe 1740-42

Sølyst (opr. kattuntrykkeri): forretningsmand Just Fabritius o. 1765

Frederiksdal, Kokkedal og Søllerødgård: 1740'ernes danske maisons de plaisance

Frederiksdal: Opført for chef for Tyske Kancelli (udenrigsminister) Johan Sigismund Schulin af arkitekt Nicolai Eigtved 1744-45. Stedet, oprindeligt Hjortholm Mølle, blev i 1669 overtaget af Frederik III, der havde planlagt at opføre en jægergård hér, tværs over Mølleåen. I 1739 blev stedet overdraget til Schulin af Christian VI.

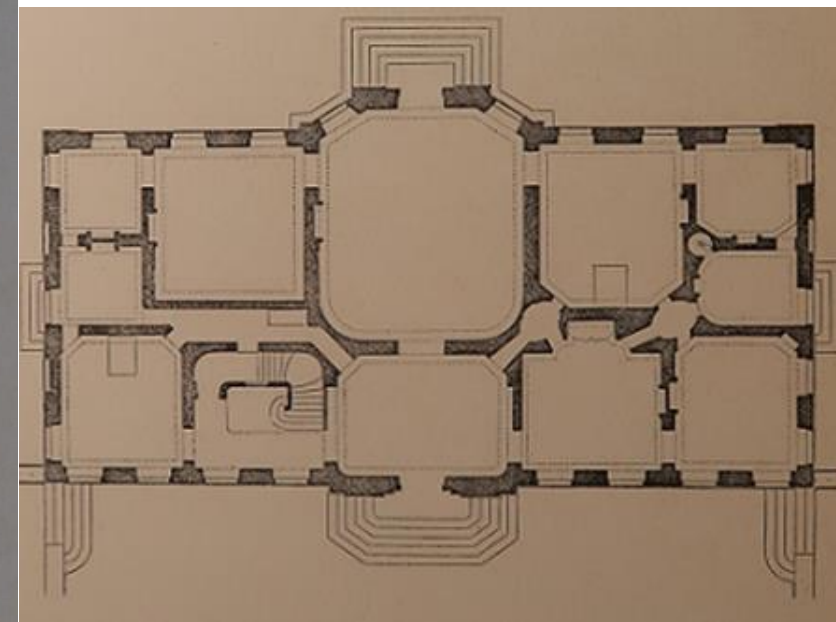
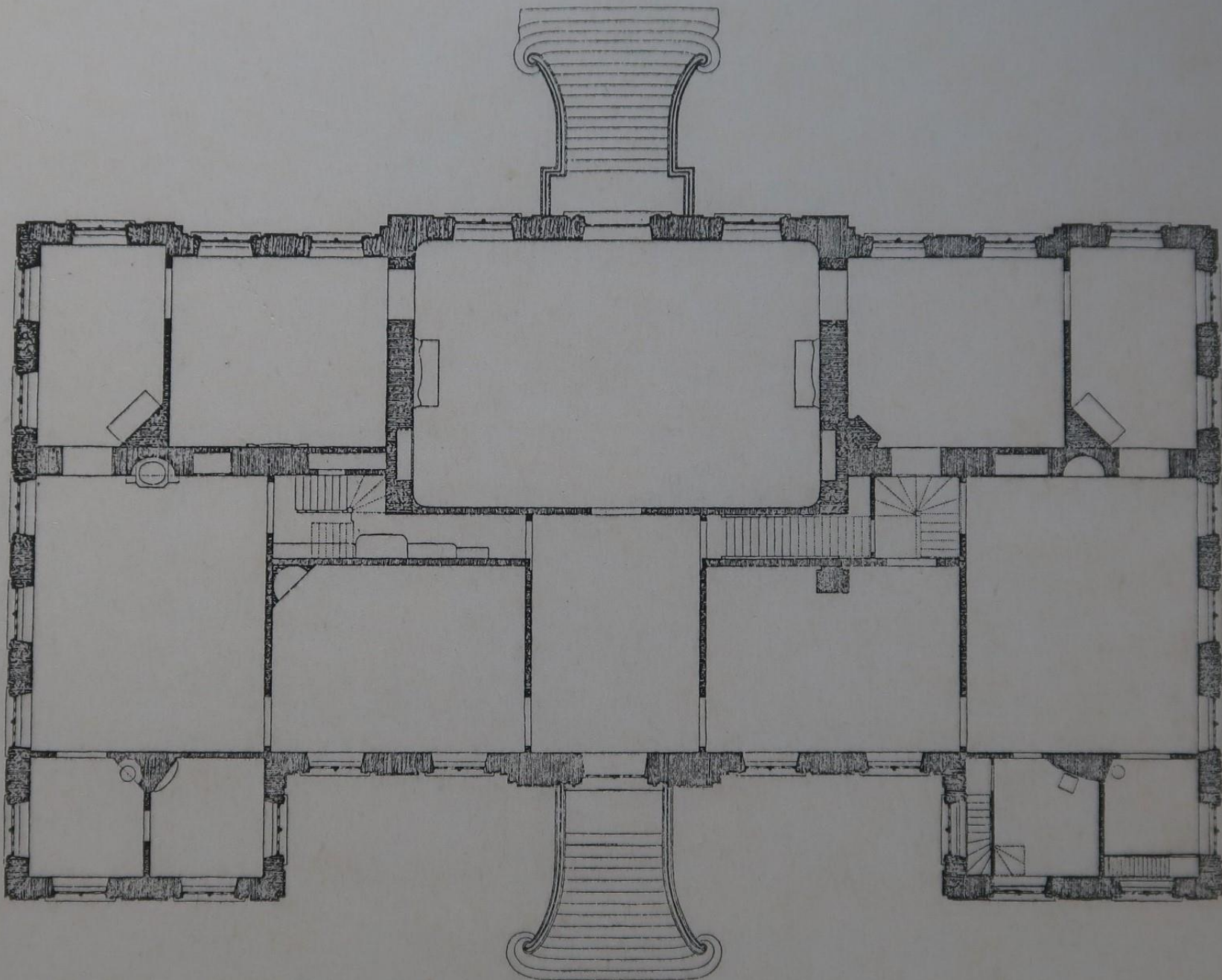
Frederiksdal, Kokkedal og Søllerødgård: 1740'ernes danske maisons de plaisance

Frederiksdal: Opført for chef for Tyske Kancelli (udenrigsminister) Johan Sigismund Schulin af arkitekt Nicolai Eigtved 1744-45. Stedet, oprindeligt Hjortholm Mølle, blev i 1669 overtaget af Frederik III, der havde planlagt at opføre en jægergård hér, tværs over Mølleåen. I 1739 blev stedet overdraget til Schulin af Christian VI.

maisons de plaisance - plan

Søllerød Slot: Et beskedent lystslot i 1740 købt af grev Frederik Danneskiold-Samsøe, der lod arkitekt Philip de Lange opføre et stort lystslot med udsigt over Øresund. 1755-80 var slottet ejet af bl.a. generalmarskal Claude Louis Saint-Germain og Arveprins Frederik.

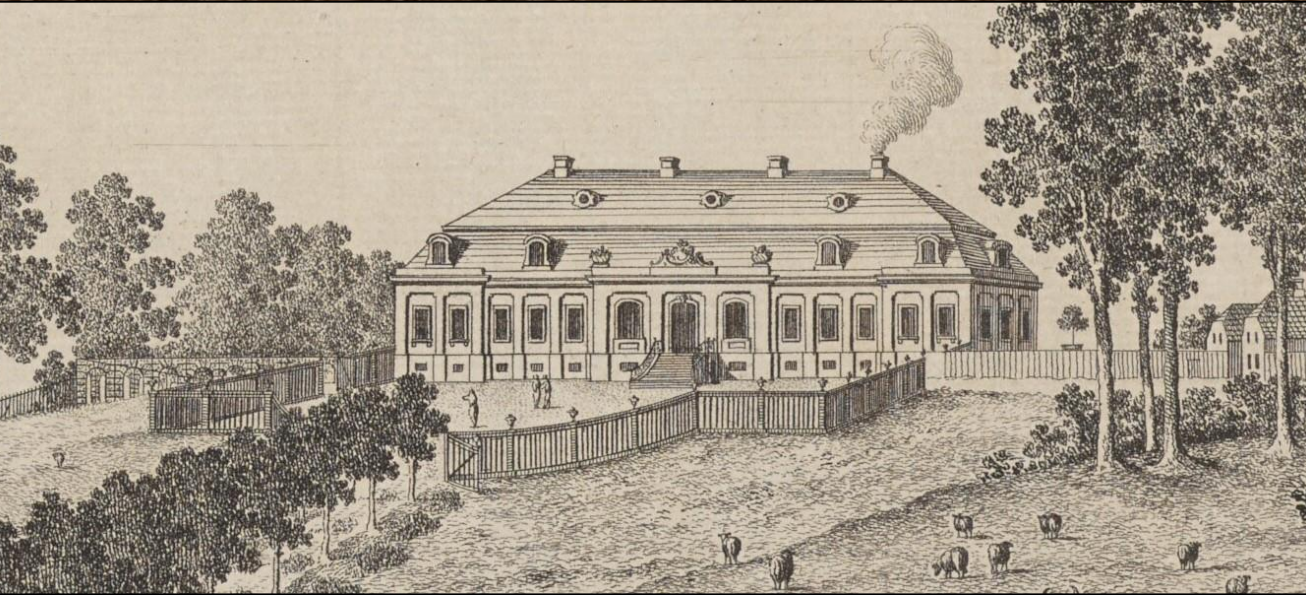
En borgerlig ejer, kgl. berider Friedrich Christian Schäffer, lod i 1780'erne det meste af hovedbygningen nedbryde og bygge en ny.

I 1900-tallets første fjerdedel blev hovedbygningen atter nedbrudt og erstattet af en ny.

Kokkedal: Området købt i 1745 af gehejmeråd Christian August Berckentin, der straks lod arkitekt Johan Gottfried Rosenberg opføre et lystslot i ét stokværk, men med et højt midterparti mod hovedindkørselen. Bygningen blev udstyret med tapeter og møbelstoffer mm. importeret fra Paris.

I 1865 blev den under den daværende ejer, konsul Frederik H. Block, totalt ombygget i nederlandsk renæssancestil. Stueetagen og kældrene af den gamle bygning er bevaret.

Ledreborg (grevskab 1746): Opført af oversekretær i Danske Kancelli (statsminister) Johan Ludvig Holstein 1741-55 ved arkitekterne Johan Cornelius Krieger, Nicolai Eigtved og Lauritz de Thurah samt de byggekyndige håndværkere murermester J.C. Conradi og stenhugger Jacob Fortling.

Ledreborg 1741-55 H.L.S. Holstein

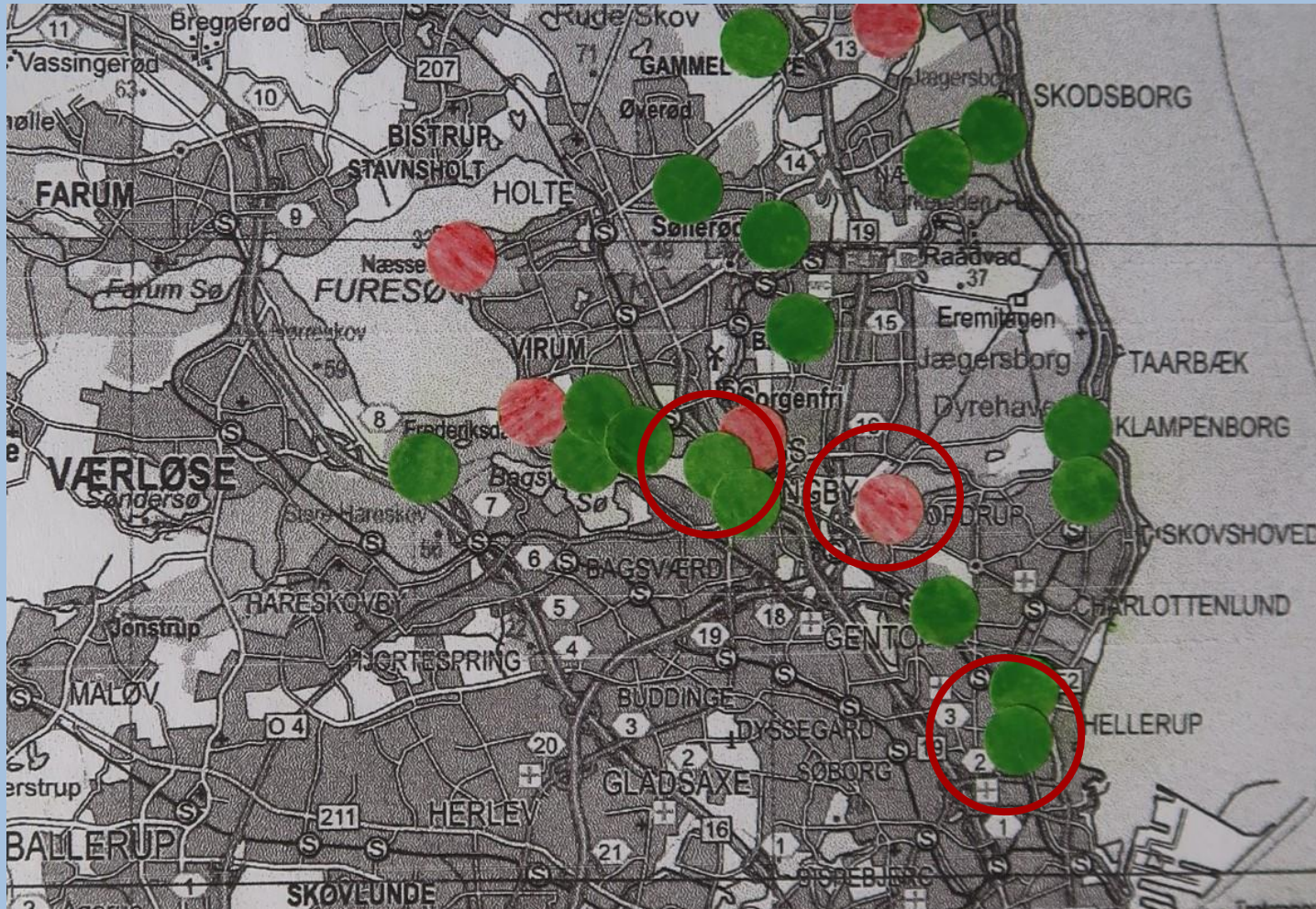

Gammel Holtegård, opført af Lauritz de Thurah 1756-58

Schäffergården, opført for hofsnedker Diderich Schäffer o. 1760 i stedet for en oprindelig stald under Jægersborg Slot

Schäffergården, Friboeshvile og Hellerup

Schäffergården, opført for hofsnedker
Diderich Schäffer o. 1760 i stedet for en
oprindelig stald under Jægersborg Slot

Schäffergården, opført for hofsnedker
Diderich Schäffer o. 1760 i stedet for en
oprindelig stald under Jægersborg Slot

Friboeshvile, opført for apoteker August
Günther 1756-57

Schäffergården, opført for hofsnedker Diderich Schäffer o. 1760 i stedet for en oprindelig stald under Jægersborg Slot

Friboeshvile, opført for apoteker August Günther 1756-57

Hellerup, opført for kommandørkaptajn Chr. Conigh 1759ff., derpå overtaget af grosserer John Brown, der drev et forsøgslandbrug. Hovedbygningen blev ombygget i 1802 af J. Ramée. Den er i dag forsvundet.

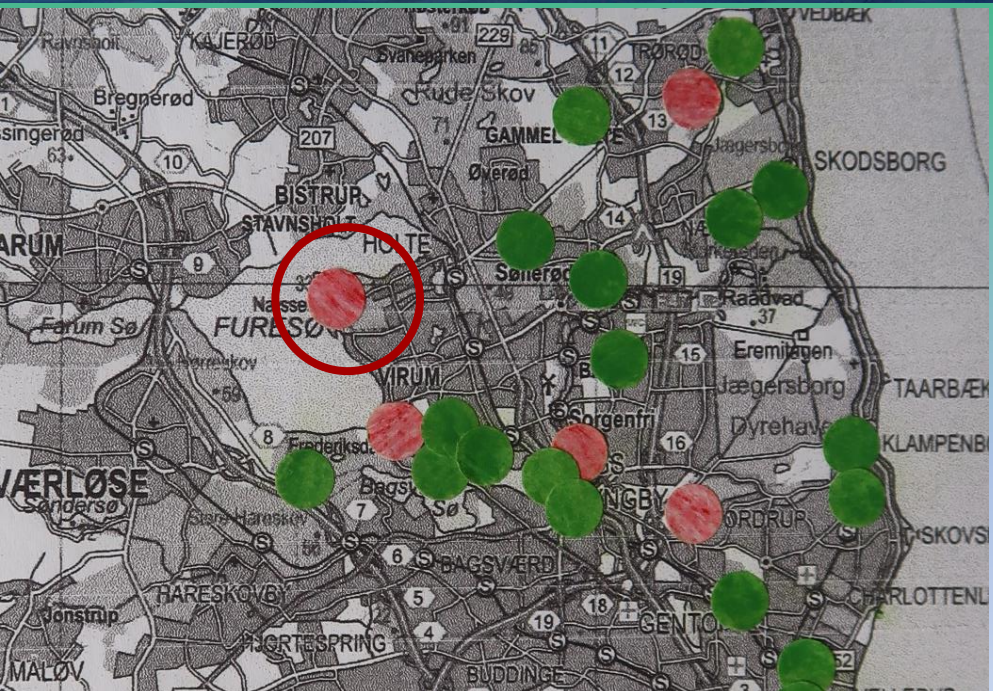

Marienlyst ved Helsingør, ombygget af A.G. Moltke på vegne af Frederik V, med N.-H. Jardin som arkitekt 1759ff.
Ejendommens tilsandede jordtilliggender egnede sig fint til forsøg med jordforbedringer vha. tang og kløverbepantninger etc.

Dronninggård eller Næsseslottet, oprindeligt et mønsterlandbrug indstiftet af Frederik III's dronning Sophie Amalie 1661, 1781 købt af Frédéric de Coninck og nybygget v. enten Johan Gotlieb Mohrhauer eller Joseph Bernhard Guione

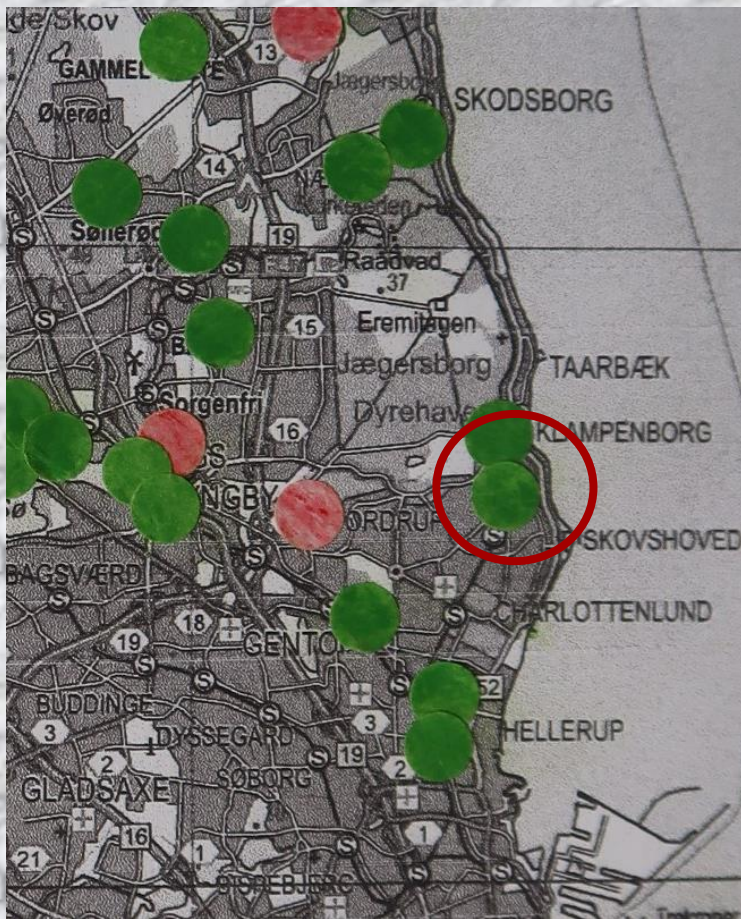

Sølyst, opført af Just Fabritius o. 1765,
udbygget under finansminister Ernst
Schimmelmann, ejer 1776-1831, 1775-
80 gift med rigsgrevinde Emilie Rantzau

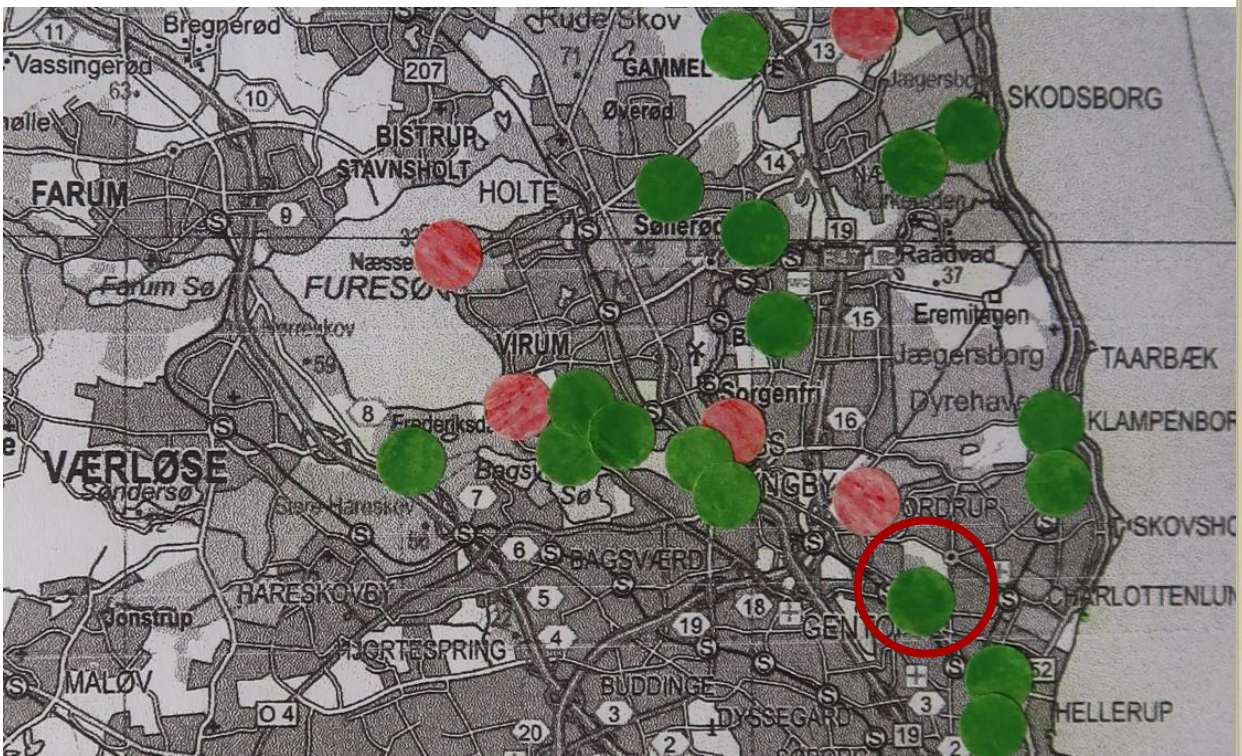

Sølyst, opført af Just Fabritius o. 1765, udbygget under finansminister Ernst Schimmelmann, ejer 1776-1831, 1775-80 gift med rigsgrevinde Emilie Rantzau

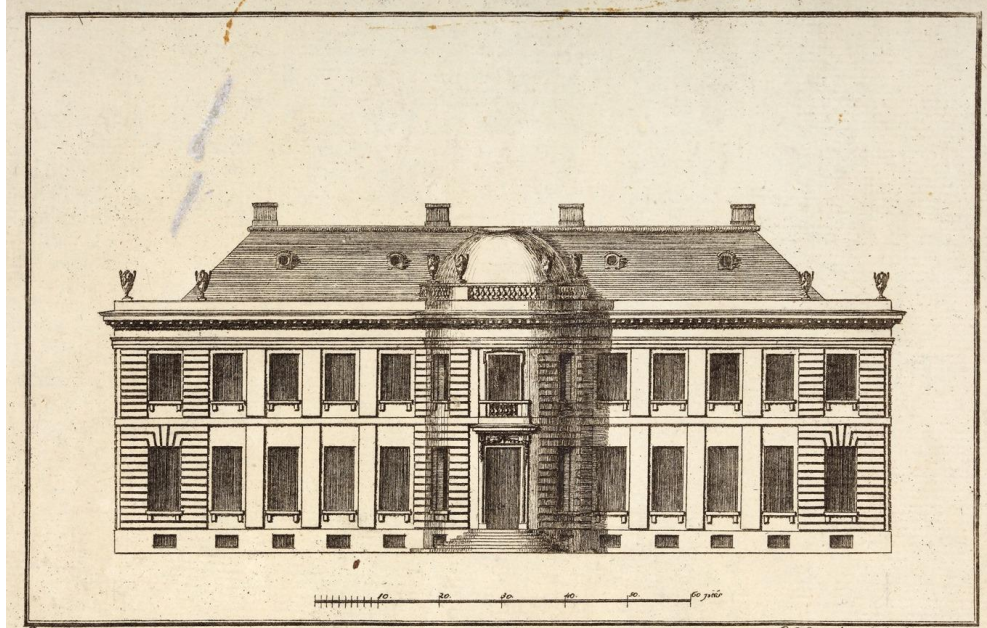

Emilies kilde, 1780, malet af Jens Juel 1784. Fyns Kunstmuseum. Wikipedia

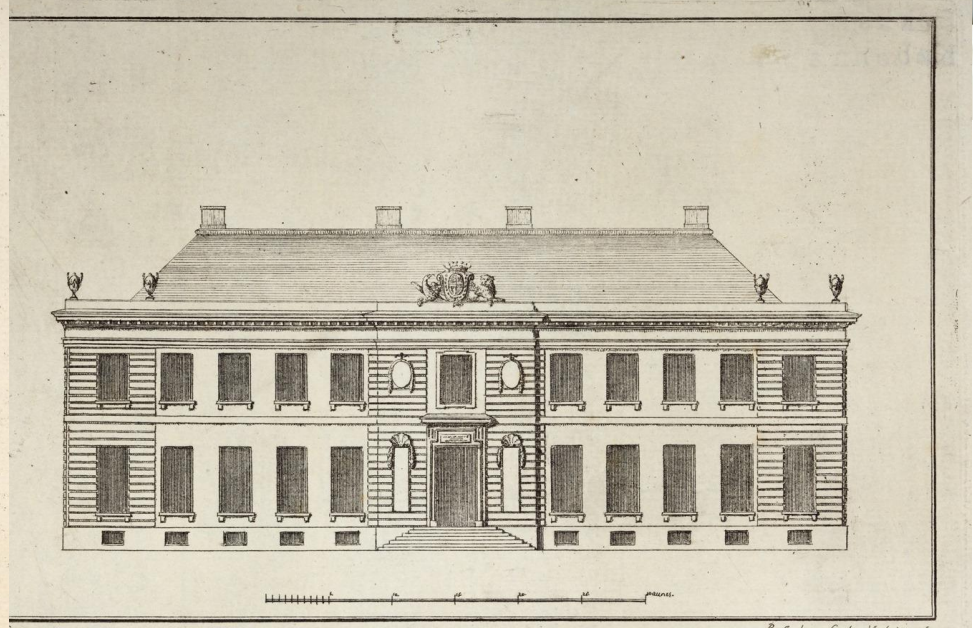
Sølyst ejes i dag af Det kongelige Skydeselskab

Bernstorff, opført for udenrigsminister J.H.E. Bernstorff af arkitekt N.-H. Jardin 1759ff.

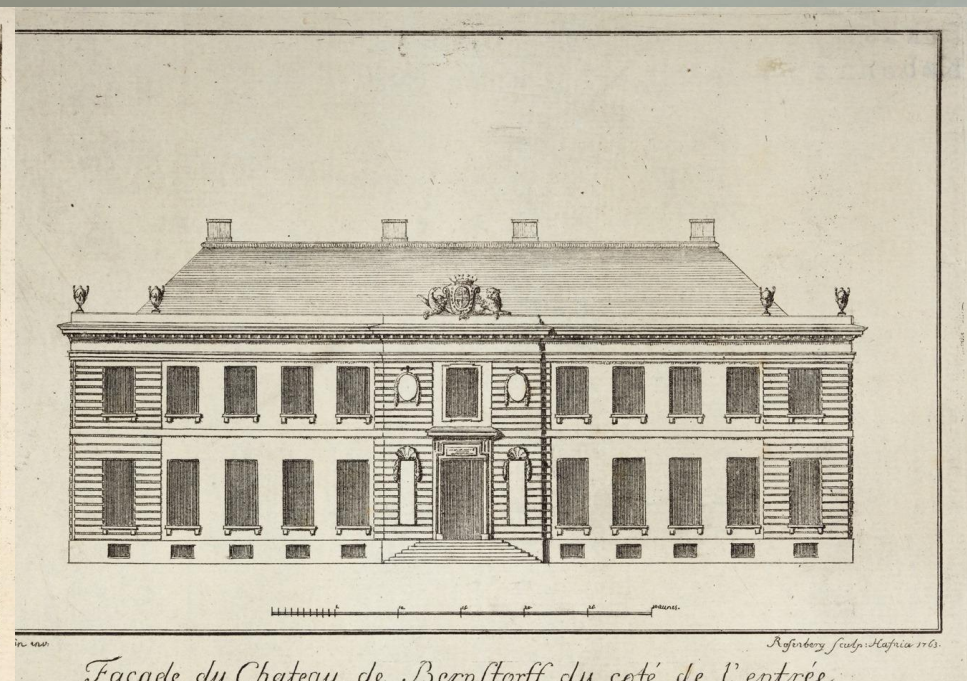
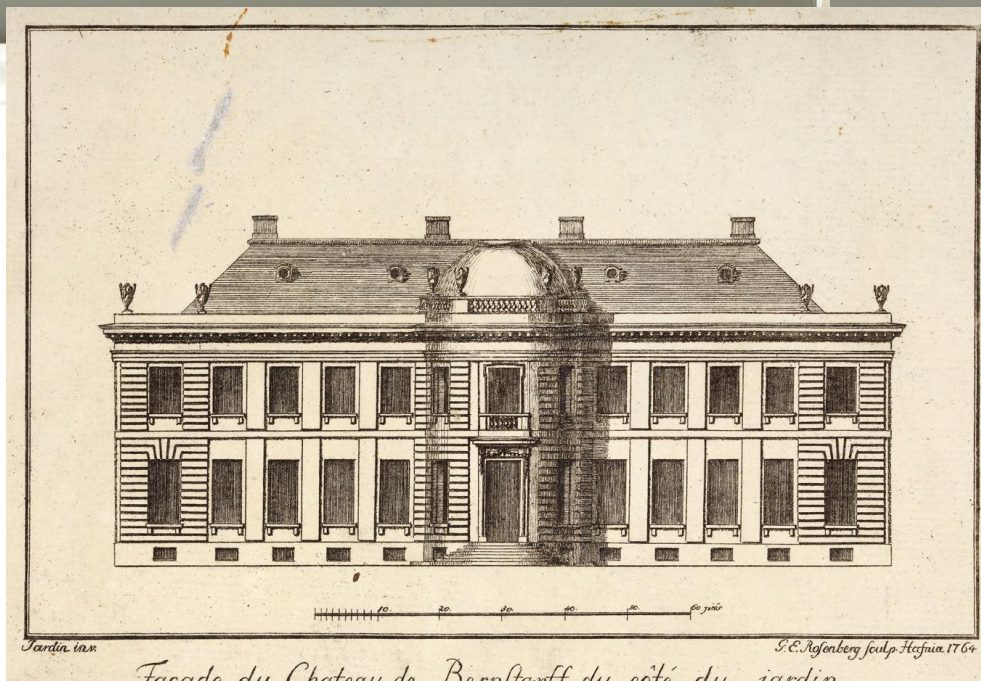
Jardin inv. *Facade du Chateau de Bernstorff du côté du jardin* P.E. Rosenberg sculp. Hafnia 1764

Rosenberg sculp. Hafnia 1763 *Facade du Chateau de Bernstorff du côté de l'entrée.*

Bernstorff, opført for udenrigsminister J.H.E. Bernstorff af arkitekt N.-H. Jardin 1759ff.

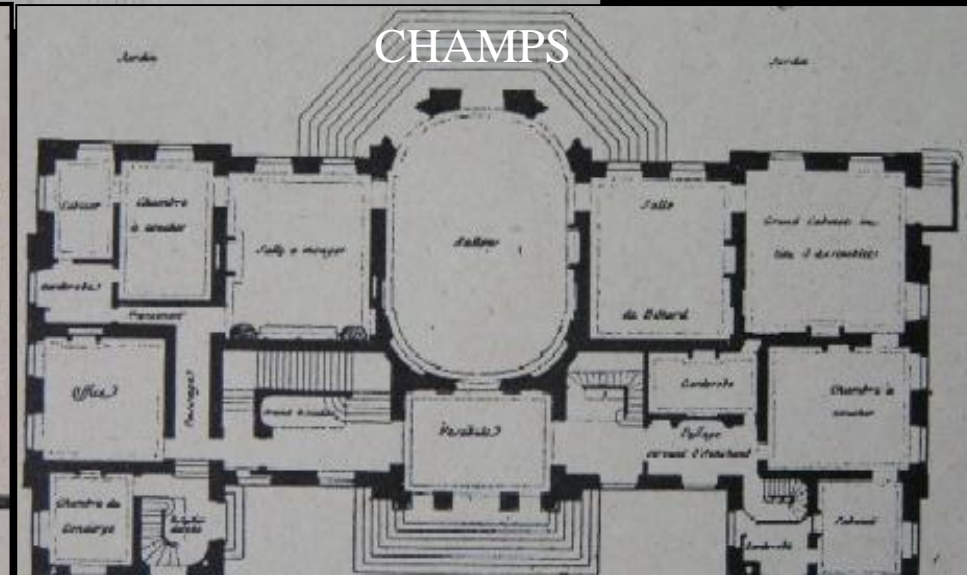
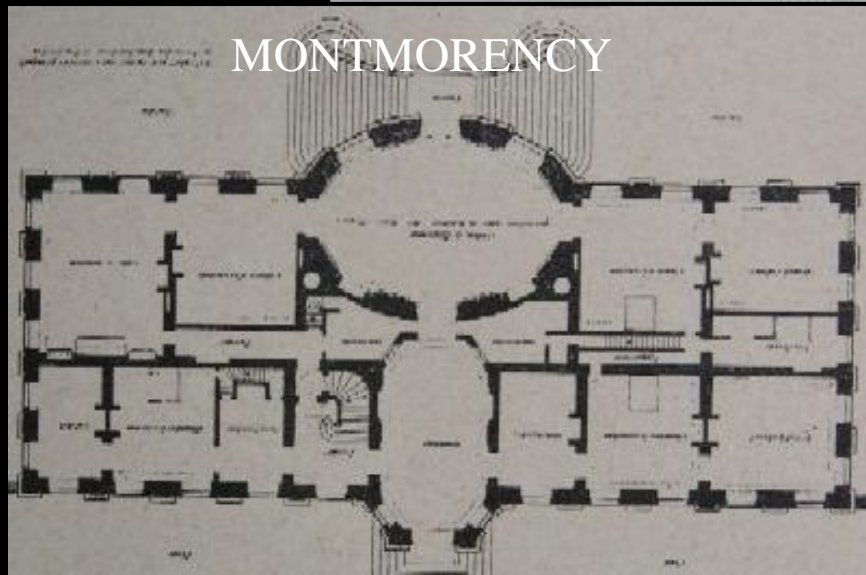
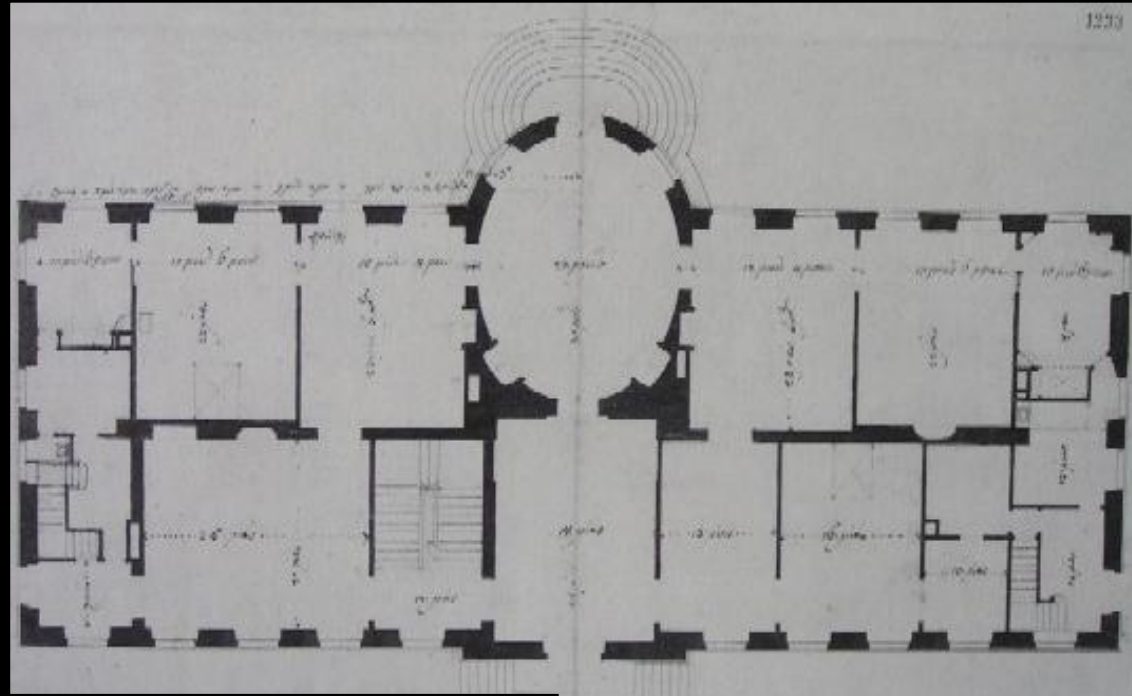

Palace of the
Danish Royal
Academy of Sciences

Christian Elling skrev i 1928, at "Bernstorffs' ... Overensstemmelse i Plangivning med de anførte franske Landsteder fremgaar klart ..." Men det er ikke korrekt. Bernstorffs plan er mere klar og trapperne mere logisk placeret.

Krengerup
1772,

Juelsberg
1771-86,

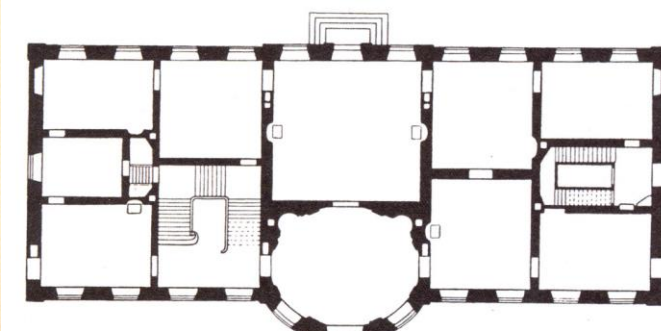
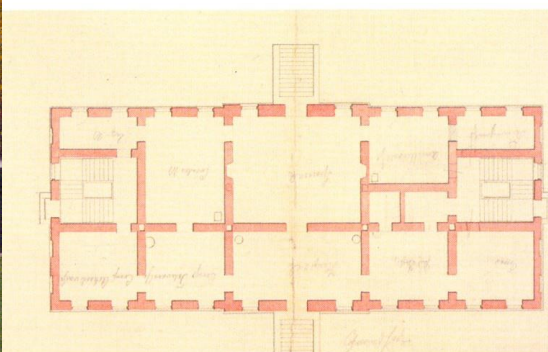
Hagenskov
1774-77,

Langesø
1775-78,

Korselitze
1775-77

Frederiksværk, Arresødal og Grønnessegård. Kombination af industri og landbrug. Nye tider